

Η ΑΤΛΑΝΤΙΣ

Ἄτλαντις -- και ἄς εἰπῶ καλλίτερα: «ἡ Ἄτλαντις τοῦ Πλάτωνος» ἔγινεν ἡ ἀφορμὴ νὰ γραφοῦν ἕως τότε χιλιάδες τόμων. Οἱ Ἀμερικανοὶ ἰδίως, ἀναζητοῦντες τὴν ἀρχὴν τοῦ παμπάλαιου πολιτισμοῦ ὅπου φανερώνει ὁ Νέος Κόσμος, ἔχουν ἀσχοληθῆ πολὺ μὲ τὴν μυστηριώδη αὐτὴν νῆσον, διὰ τὴν ὁποίαν ὑπάρχουν διατυπωμέναι αἱ πλείον παραδόξοι γινῶμαι. Πρόκειται ἄλλως τε περὶ τόπου ὅστις ἐξηφανίσθη και διὰ τὸν ὁποῖον μόνη μαρτυρία εἶναι ὅσα λέγει ὁ Πλάτων, ὡς παράδοσιν ὅπου μετεδόθη εἰς τὸν Σόλωνα ἀπὸ τοὺς ἱερεῖς τῆς Αἰγύπτου. Τελευταίως τὸ ἐνδιάφερρον ἀνεξωπυρώθη· σειρὰ νέων δημοσιευμάτων εἶδε τὸ φῶς, ὡσὰν νὰ ἔδωκε τὴν ὄθησιν τὸ ὁμώνυμον μυθιστόρημα τοῦ Πέτρου Μπενουᾶ ὅπου τόσην κυκλοφορίαν ἐπέτυχεν, εἰς τὸ ὁποῖον ἐν τούτοις δὲν ἔχει καμμίαν θέσιν ἡ νῆσος τοῦ μεγάλου φιλοσόφου. Οὕτω ὀλίγαι λέξεις σχετικαὶ εἰς τὸ Ἡμερολόγιον τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος εἶναι, νομίζω, ἐπίκαιροι.

Και πρῶτον, τί λέγει ὁ Πλάτων.

Μετὰ τὴν «Πολιτείαν» του και διὰ νὰ συμπληρώσῃ τὰ ἐκεῖ τιθέμενα προβλήματα, ὁ Πλάτων ἔγραψε τὸν «Τίμαιον», εἰς τὸν ὁποῖον ὡς ὑπόδειγμα καλῶς ὀργανωμένης πολιτείας προβάλλει τὴν τῶν προπαναρχαίων Ἀθηναίων, οἱ ὁποῖοι ἐννέα χιλιάδας ἔτη πρὸ τῆς ἐποχῆς του, ἴσχυσαν νὰ κατανικήσουν τοὺς κοσμοκράτορας κατοίκους τῆς Ἀτλαντίδος, νῆσου κειμένης ἔξω τῶν Ἡρακλείων Σιτηλῶν και μεγάλης ὄσον ἡ Ἀσία και ἡ Ἀφρικὴ ὁμοῦ λαμβανόμεναι. Ἄλλ' ὁ

διάλογος φέρεται εὐθὺς ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τοῦ εἰς τὴν γενικὴν ἐπισκόπησιν τῆς φύσεως καὶ ἀφήνεται ἡ περιγραφή τοῦ ὑποδειγματικοῦ ὡς ἄνω κράτους εἰς τὸν κατοπιν γραφέντα «Κριτίαν». Ἐκεῖ ἐκτίθενται τὰ τῆς πολιτείας τῶν τότε Ἀθηναίων, ἀλλὰ καὶ τῆς τῶν Ἀτλάντων, ἕως εἰς τὸ σημεῖον ὅπου τὸ περισωθὲν ἕως σήμερον χειρόγραφον διακόπτεται. Ὡστε τῆς Ἀτλαντίδος ἡ ὑπάρξις τίθεται εἰς τοὺς δύο πλατωνικοὺς διαλόγους, τὸν Τίμαιον καὶ τὸν Κριτίαν.

Καὶ εἰς μὲν τὸν Τίμαιον, ἐν ἀπὸ τὰ πρόσωπα τοῦ διαλόγου, ὁ Κριτίας, διηγεῖται εἰς τὸν Σωκράτη, ὅσα ἐγνώριζε ἀπὸ τὸν πάππον τοῦ συγγενῆ τοῦ Σόλωνος, ὅτι ἔμαθεν αὐτὸς ὁ Σόλων ἀπὸ τοὺς ἱερεῖς τῆς Αἰγύπτου, εἰς τὴν πόλιν Σάιν, εὐρισκομένην εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ Δέλτα τοῦ Νείλου, πόλιν εἰς τὴν ὁποίαν ἐλατρεύετο ἡ θεὰ Νηθῖ, ἣτοι αὐτῇ ἡ Ἑλληνικὴ Ἀθηνᾶ.

Καὶ δὴ εἶπε γέρον ἱερεὺς εἰς τὸν Σόλωνα, ὅτι πρὸ ἑννέα χιλιάδων ἐτῶν τὸ κράτος τῶν Ἀθηνῶν ἤκμαξε τόσον, ὥστε κατώρθωσε νὰ νικήσῃ τὸν στρατὸν τῶν Ἀτλάντων, οἱ ὁποῖοι ἐρχόμενοι ἔξω ἀπὸ τὰς Ἡρακλείας Στήλας εἶχαν κατακτήσει ὅλον τὸν τότε γνωστὸν κόσμον· ὅτι ὁμως ὀλίγον ὕστερον, σεισμοὶ καὶ κατακλυσμοὶ κατεπόντισαν μὲν τὴν Ἀτλαντίδα ὀλοσχερῶς, συνεκλόνησαν ὁμως καὶ τὴν Ἀττικὴν καὶ τόσην ἔφεραν καταστροφὴν, ὥστε καὶ ἡ μνήμη τῶν γεγονότων ἐντελῶς ἐξηφανίσθη· συνέτρεξαν ἄλλως τε πρὸς τοῦτο καὶ ἄλλοι κατακλυσμοί, τοὐλάχιστον τέσσαρες κατὰ τὸν ἀφηγούμενον Αἰγύπτιον ἱερέα, ὅστις καὶ διὰ τοῦτο ἔλεγε πρὸς τὸν Σόλωνα: «Ἑλληνες αἰεὶ παῖδες ἔστε, γέρον δὲ Ἑλλήν οὐκ ἔστιν... Νεοὶ ἔστε τὰς ψυχὰς πάντες· οὐδεμίαν γὰρ ἐν αὐταῖς ἔχετε δι' ἀρχαίαν ἀκοὴν παλαιὰν δόξαν, οὐδὲ μᾶθημα χρόνῳ πολὺν οὐδὲν» (22. Β.) Διότι συχναὶ καταστροφαὶ ἔχουν ἐξαλείψει κάθε ἀνάμνησιν ὅπου ἔπρεπε νὰ μὲνῃ εἰς λαὸν ἀρχαῖον, ὅπως τοῦτο συμβαίνει εἰς τὴν Αἴγυπτον, εἰς τὴν ὁποίαν ἀπηλλαγμένην τῶν τοιοούτων καταστροφῶν, ἔστάθη δυνατὸν νὰ διατηρηθῇ ἡ ἱστορικὴ παράδοσις ὄχι μόνον, ἀλλὰ καὶ γραπτὰ ἀφηγήσεις τῶν παναο-

χαίων συμβάντων, διατηρούμεναι εἰς τοὺς ναοὺς. Καὶ προσέθετεν: «ἓνα γῆς κατακλυσμὸν μέμνησθε, πολλῶν ἔμπροσθεν γεγονότων» (23 B.)

Εἰδικώτερον περὶ Ἀτλαντίδος προκειμένου, εἶπεν ὁ Αἰγύπτιος, ὅτι ἦτο νῆσος εὐρισκομένη ἔξω τῶν Ἡρακλείων Σητλῶν ἦτο μεγάλη ὅσον ἡ Ἀσία καὶ ἡ Λιβύη δηλαδὴ ἡ Ἀφρική· περίξ της ἦσαν ἄλλαι νῆσοι, πρὸς τὰς ὁποίας ἠδύνατό τις εὐκόλα νὰ πλεύσῃ, ὅπως πάλιν εὐκόλος ἦτο ἔξ αὐτῶν ἡ προσέγγις τῆς μεγάλης ξηρᾶς, ἡ ὁποία περιέβαλλε τὴν θάλασσαν, τὴν περιβρέχουσαν τὴν Ἀτλαντίδα καὶ τὰς ἄλλας νήσους, θάλασσαν τόσον μεγάλην, ὥστε νὰ προσήκη νὰ λέγεται ὠκεανός, ὅπως κατ' ἔξοχὴν ἠπειρος ἦτο ἡ ξηρά, ἡ ὁποία τὴν περιέκλειε· προσέθετε μάλιστα ὁ διηγούμενος, ὅτι ἔμπρὸς εἰς τὸν μεγάλον αὐτὸν ὠκεανόν, ἡ ἐντεῦθεν τῶν Ἡρακλείων Σητλῶν θάλασσα ἀντιστοιχεῖ μᾶλλον πρὸς λιμένα, ἔχοντα τὸ στόμιον αὐτὸ ὡς εἴσοδον.

Καὶ ὁ Σωκράτης ἀκούων τὴν θαυμασίαν αὐτὴν διήγησιν φέρεται λέγων: «τὸ μὴ πλασθέντα μῦθον, ἀλλ' ἀληθινὸν λόγον εἶναι, πάμμεγα ποῦ» (26 E.)

Ἄξια ἰδίας ἐπὶ λέξει μνείας ἀπὸ ἀπόψεως γεωλογικῆς, εἶναι τὰ λεγόμενα περὶ καταστροφῶν καὶ τὰ περὶ τῆς Ἀτλαντίδος εἰδικώτερον. Καὶ λέγει ὁ Πλάτων, φέρων πάντοτε ὁμιλοῦντα τὸν γηραιὸν ἱερέα τῆς Σαΐδος.

«Πολλαὶ καὶ κατὰ πολλὰ φθοραὶ γεγόνασιν ἀνθρώπων καὶ ἔσονται, πυρὶ μὲν καὶ ὕδατι μέγιστα, μυρίοις δὲ ἄλλοις ἕτεροι βραχυτέροι. Τὸ γὰρ οὖν καὶ παρ' ὑμῖν λεγόμενον, ὡς ποτὲ Φαέθων Ἥλιου παῖς, τὸ τοῦ πατρὸς ἄρμα ζεύξας διὰ τὸ μὴ δυνατὸς εἶναι κατὰ τὴν τοῦ πατρὸς ὁδὸν ἐλαύνειν, τὰ τε ἐπὶ γῆς ξυνέκασσε καὶ αὐτὸς κεραυνωθείς διεφθάρη, τοῦτο μὲν μύθου σχῆμα ἔχον λέγεται, τὸ δ' ἀληθὲς ἐστὶ τῶν περὶ γῆν καὶ κατ' οὐρανὸν ἰόντων παράλλαξις καὶ διὰ μακρὸν χρόνον γενομένη, τῶν ἐπὶ γῆς πυρὶ πολλῶ φθορά.» (22. C.)

Καὶ διὰ τὴν Ἀτλαντίδα (24 E.) «Τότε γὰρ πορευόμενος ἦν τὸ ἐκεῖ πέλαγος· νῆσον γὰρ πρὸ τοῦ στόματος εἶχεν, ὃ καλεῖται, ὡς φατέ ὑμεῖς, Ἡρακλέους Στήλας· ἡ δὲ νῆσος ἅμα Λιβύης ἦν καὶ Ἀσίας μεῖζων, ἔξ ἧς ἐπιβατὸν ἐπὶ τὰς

ἄλλας νήσους τοῖς τότε ἐγίνετο πορευομένοις, ἐκ δὲ τῶν νήσων ἐπὶ τὴν καταντικρὺ πᾶσαν ἤπειρον, τὴν περὶ τὸν ἀληθινὸν ἐκεῖνον πόντον. Τάδε γάρ, ὅσα ἐντὸς τοῦ στόματος οὗ λέγομεν, φαίνεται λιμὴν, στενὸν τινα ἔχων εἰσπλουν: Ἐκεῖνο δὲ πέλαγος ὄντως, ἢ τε περιέχουσα αὐτὸ γῆ, παντελῶς ἀληθῶς ὀρθότατα ἂν λέγοιτο ἤπειρος. Ἐν δὲ δὴ τῇ Ἀτλαντίδι νήσῳ ταύτῃ, μεγάλη συνέστη καὶ θαυμαστὴ δύναμις βασιλέων, κρατοῦσα μὲν ἀπάσης τῆς νήσου, πολλῶν δὲ ἄλλων νήσων καὶ μερῶν τῆς ἡπείρου, ἔτι πρὸς δὲ τούτοις τῶν ἐντὸς τῆδε Λιβύης μὲν ἤρχε μέχρι τῶν πρὸς Αἴγυπτον, τῆς δὲ Εὐρώπης μέχρι Τυρρηνίας. Αὕτη δὲ πᾶσα ξυναθροισθεῖσα εἰς ἓν ἡ δύναμις, τὸν τε παρ' ὑμῖν καὶ τὸν παρ' ἡμῖν καὶ τὸν ἐντὸς τοῦ στόματος πάντα τόπον μιᾷ ποτε ἐπεχείρησεν ὀρμῇ δουλοῦσθε. Τότε οὖν ἡμῶν, ὦ Σόλων, τῆς πόλεως ἡ δύναμις εἰς ἀπανάσ ἀνθρώπους διαφανῆς ἀρετῇ τε καὶ θώμῃ ἐγένετο· πάντων γὰρ προστάσα εὐψυχία καὶ τέχναις, ὅσαι κατὰ πόλεμον, τὰ μὲν τῶν Ἑλλήνων ἡγουμένη, τὰ δὲ μονωθεῖσα ἐξ ἀνάγκης, τῶν ἄλλων ἀποστάντων, ἐπὶ τοὺς ἐσχάτους ἀφικομένη κινδύνους, κρατήσασα μὲν τῶν ἐπιόντων τρόπαια ἔστησε, τοὺς δὲ μὴ πω δεδουλωμένους διεκώλυσε δουλωθῆναι, τοὺς δ' ἄλλους ὅσοι κατοικοῦμεν ἐντὸς ὄρων Ἡρακλείων, ἀφθόνως ἀπαντας ἡλευθέρωσεν. Ὑστέρω δὲ χρόνῳ σεισμῶν ἔξαισίων καὶ κατακλισμῶν γενομένων μιᾷ ἡμέρας καὶ νυκτὸς χαλεπῆς ἐπελθούσης, τότε παρ' ὑμῖν μάχιμον πᾶν ἀθρόον ἔδν κατὰ γῆς, ἦτε Ἀτλαντὶς νῆσος ὡσαύτως κατὰ τῆς θαλάσσης δῦσα ἠφανίσθη· δι' ὃ καὶ νῦν ἀπορον καὶ ἀδιερεύνητον γέγονε τὸ ἐκεῖ πέλαγος, πηλοῦ κάρτα βραχέως ἐμποδῶν ὄντος, ὃν ἡ νῆσος ἴσομένη παρέσχετο.»

Καὶ ὡς πρὸς τὸν χρόνον τοῦ πολέμου μεταξὺ Ἀθηναίων καὶ Ἀτλάντων «τῆς δὲ ἐνθάδε διακοσμῆσεως παρ' ἡμῖν ἐν τοῖς ἱεροῖς γράμμασιν, ὀκτακισχιλίων ἐτῶν ἀριθμὸς γέγραπται» καὶ ἐπειδὴ αἱ Ἀθῆναι ἦσαν παλαιότεραι τῆς Σαΐδος κατὰ χίλια ἔτη (προτέραν τὴν παρ' ὑμῖν ἔτεσι χιλίοις) ἔχομεν ἐν ὄλῳ ἔτη ἑνακισχίλια. (23. E.) Εἰς τὸν Κριτιαν λαμβάνεται ὡς δεδομένον ὅτι «τὸ κεφάλαιον ἦν ἑνακισχίλια ἔτη, ἀφοῦ γεγρονῶς ἐμυνήθη πόλεμος τοῖς θ' ὑπὲρ Ἡρακλείας

Στήλας ἔξω κατοικοῦσι καὶ τοῖς ἐντὸς πᾶσιν» (108. E).

Εἰς τὸν «Κριτίαν» ἡ περιγραφή τῆς Ἀτλαντίδος εἶναι πολὺ ἐκτενεστέρα. Ὀμιλεῖ πάλιν ὁ Κριτίας καὶ μετὰ σύντομον ἀνακεφαλαίωσιν τῶν λεχθέντων εἰς τὸν Τίμαιον, δίδει τὴν περιγραφὴν τοῦ Ἀθηναϊκοῦ κράτους πρῶτον καὶ ἔπειτα τοῦ τῶν Ἀτλάντων.

Περὶ τῆς Ἀττικῆς προκειμένου, τὴν παρουσιάζει ὅλως διάφορον τῆς σημερινῆς, μὲ ἄλλα ὄρια, ἄλλην μορφήν, ἄλλο ἔδαφος. Καὶ προσθέτει ὅτι σεισμοὶ καὶ κατακλυσμοὶ τῆς ἔδωσαν τὴν μορφήν ἀκρωτηρίου ξηροῦ καὶ γυμνοῦ, ὅπως σήμερον φαίνεται. Ἡ Ἀκρόπολις λέγει, συνεδέετο μὲ τὸν Λυκαβηττὸν καὶ τὴν Πνύκα εἰς ἓν ὄροπέδιον, ἐκτεινόμενον ἀπὸ τοῦ Ἡριδανοῦ μέχρι τοῦ Ἰλισσοῦ καὶ σκεπασμένον ἀπὸ γῆν γόνιμον. Τὰ δὲ ὄρια τῆς Ἀττικῆς ἔφθαναν μέχρι τοῦ Ἰσθμοῦ καὶ τοῦ Κιθαιρῶνος, τοῦ Ὠρωποῦ καὶ τοῦ Ἀσσωποῦ.

Ἐρχόμενος ἔπειτα εἰς τὴν περιγραφὴν τῆς Ἀτλαντίδος λέγει ὅτι ἔζη εἰς αὐτὴν ὁ υἱὸς τῆς γῆς Εὐθύνορ μετὰ τῆς συζύγου του Λευκίππης. Ἡ ὥραία θυγάτηρ των Κλειὼ ἔσαγήνευσε τὸν Ποσειδῶνα καὶ τὸν κατέστησε πατέρα δέκα υἱῶν, ἔξ ὧν ὁ πρῶτος, ὁ Ἄτλας ἐβασίλευσε τῶν ἄλλων καὶ τοῦ τόπου καὶ ἔδωσε τὸ ὄνομά του εἰς τὴν νῆσον, ἣτις εὐφορος καὶ πλουσία εἰς μέταλλα, ταχέως ἔφθασεν ὑπὸ τὴν σφύρανα διοίκησιν τῶν ἀπογόνων τοῦ Ἄτλαντος εἰς ἀκμὴν μεγίστην, ὥστε ἔξείτεινε τὸ κράτος τῆς καὶ εἰς τὰς ἄλλας νήσους καὶ πρὸς τὰ ἐντεῦθεν τῶν Ἡρακλείων Στηλῶν, μέχρι Αἰγύπτου καὶ Τυρρηνίας. Παρὰ τὴν ἰσχύν των οἱ βασιλεῖς τῆς Ἀτλαντίδος ἀπέκτησαν πλοῦτον ἀσύγκριτον καὶ ἀνήγειραν ἀνάκτορα καὶ ναοὺς μεγαλοπρεπεῖς, «εἶδος δέ τι βαρβαρικὸν ἔχοντας.» Χρυσὸς καὶ ὀρείχαλκος καὶ ἐλεφαντοστονὴν ἦσαν τὰ ὑλικά ἀπὸ τὰ ὅποια ἦτον ἐκτισμένος ὁ ναὸς τοῦ Ποσειδῶνος, μήκους ἑνὸς σταδίου καὶ πλάτους τριῶν πλέθρων, «ὕψος δὲ ἐπὶ τούτοις σύμμετρον ἰδεῖν». Τεχνικὰ ἀρδευτικὰ ἔργα, περιγραφόμενα λεπτομερῶς, συντέλουσαν ὥστε οἱ καρποὶ νὰ παράγωνται δις τοῦ ἔτους. Φυσικαί

θερμαί πηγαί παρείχον εύκολον τήν απόλαυσιν τῶν λουτρῶν· καί ἐν γένει ὁ βίος ἦτο ἀληθῶς ὁ ἐμπρέπων εἰς ἀπογόνους θεοῦ, ἕως ὅτου ἐπικρατήσαντος τοῦ ἀνθρωπίνου παράγοντος, οἱ κάτοικοι ἐξέκλιναν τῆς ὁδοῦ τῆς ἀρεστῆς εἰς τοὺς θεοὺς καί ὁ Ζεὺς ἐμελέτησε τὸν καταποντισμὸν τῆς νήσου. Εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ τὸ ἀρχαῖον χειρόγραφον διακόπτεται.

Γεωλογικῶς ἐνδιαφέροντα εἶναι τὰ ἐπόμενα χωρία ἀπὸ τὸν Κριτίαν. Περὶ μὲν τῆς καταστροφῆς τῆς Ἀτλαντίδος λέγονται ἐν ἀρχῇ τὰ ἑξῆς: «ἦν Λιβύης καὶ Ἀσίας μεῖζων οὖσαν ἔφαμεν εἶναι ποτε· νῦν δὲ ὑπὸ σεισμῶν δῦσαν, ἀπορον πηλὸν τοῖς ἐνθένδε ἐκπλέουσιν ἐπὶ τὸ πέραν πέλαγος, ὥστε μηκέτι πορεύεσθαι κωλυτὴν παρασχεῖν» (108. E.)

Περὶ δὲ τῆς Ἀττικῆς τὰ ἑξῆς: «Καὶ δὴ καὶ τὸ περὶ τῆς χώρας ἡμῶν πιθανὸν καὶ ἀληθὲς ἐλέγετο, πρῶτον μὲν τοὺς ὄρους αὐτὴν ἐν τῷ τοτ' ἔχειν ἀφωρισμένους πρὸς τὸν Ἰσθμὸν καὶ τὸ κατὰ τὴν ἄλλην ἡπειρον, μέχρι τοῦ Κιθαιρωνος καὶ Πάρονηθος τῶν ἄκρων, καταβαίνειν δὲ τοῦ ὄρους ἐν δεξιᾷ τὴν Ὠρωπίαν ἔχοντας, ἐν ἀριστερᾷ δὲ πρὸς θαλάττης ἀφορίζοντας τὸν Ἀσωπὸν, ἀρετῇ δὲ πᾶσαν γῆν ὑπὸ τῆς ἐνθάδε ὑπερβάλλεσθαι· δι' ὃ καὶ δυνατὴν εἶναι τότε τρέφειν τὴν χώραν στρατόπεδον πολὺ τῶν περιούκων. Μέγα δὲ τεκμήριον ἀρετῆς· τὸ γὰρ νῦν αὐτῆς λείψανον, ἐνάμιλλον ἔστι πρὸς ἡντινοῦν τὸ πάμφορον, εὐκαρπὸν τε εἶναι καὶ τοῖς ζώοις πᾶσιν εὐβοτόν· τότε δὲ πρὸς τῷ κάλλει καὶ παμπλήθη ταῦτα ἔφερε. Πῶς ἂν τοῦτο πιστόν καὶ κατὰ τι λείψανον τῆς τότε γῆς ὀρθῶς ἂν λέγοιτο; Πᾶσα ἀπὸ τῆς ἄλλης ἡπείρου μακρὰ προτείνουσα εἰς τὸ πέλαγος, οἷον ἄκρα κεῖται τὸ δὴ τῆς θαλάττης ἀγγεῖον περὶ αὐτὴν τυγχάνει πᾶν ἀγχιβαθὲς ὄν. Πολλῶν οὖν γεγονότων καὶ μεγάλων κατακλισμῶν ἐν τοῖς ἐνακισχιλίοις ἔτεσι, τοσαῦτα γὰρ πρὸς τὸν νῦν ἀπ' ἐκείνου τοῦ χρόνου γέγονεν ἔτη, τὸ τῆς γῆς ἐν τούτοις τοῖς χρόνοις καὶ πάθεισιν ἐκ τῶν ὑψηλῶν ἀπορρέον οὔτε χῶμα, ὡς ἐν ἄλλοις τόποις προχοῦ λόγου ἄξιον, αἰεὶ τε κύκλω περιρρέον εἰς βάθος ἀφανίζεται. — Καὶ κατωτέρω: Καὶ τὸ κατ' ἐνιαυτὸν ὕδωρ ἔκαρπουτο ἐκ Διός, οὐχ ὡς νῦν

ἀπολλῦσα, ῥέον ἐκ ψιλῆς τῆς γῆς εἰς θάλατταν, ἀλλὰ πολλὴν ἔχουσα καὶ εἰς αὐτὴν καταδεχομένη τῇ κεραμίδι στεγοῦσα γῆ, διαταμιευομένη τὸ καταποθὲν ἐκ τῶν ὑψηλῶν ὕδωρ εἰς τὰ κοῖλα ἀφιεῖσα κατὰ πάντας τοὺς τύπους, παρείχετο ἀφθονα κρηνῶν καὶ ποταμῶν νάματα; ὡς καὶ νῦν ἔτι ἐπὶ ταῖς πηγαῖς πρότερον οὔσαις, ἱερὰ λελειμμένα ἔστι, σημεῖα ὅτι περὶ αὐτῆς ἀληθῆ λέγεται τὰ νῦν.» — Καὶ τέλος: «Τὸ τῆς Ἀκροπόλεως εἶχε τότε οὐχ ὡς τανῦν ἔχει. Νῦν μὲν γὰρ μία γενομένη νῦξ ὑγρὰ διαφερόντως, γῆν αὐτῆς ψιλὴν περιτήξασα πεποίηκε, σεισμῶν ἅμα καὶ πρὸ τῆς ἐπὶ Δευκαλίωνος φθορᾶς, τρίτον πρότερον ὕδατος ἑξαισίου γενομένου. Τὸ δὲ πρὶν ἑτέρῳ χρόνῳ μέγεθος μὲν ἦν πρὸς τὸν Ἑριδανὸν καὶ τὸν Ἰλισσὸν ἀποβεβηκῆτα καὶ περιειληφῆτα ἐντὸς τὴν Πνύκα καὶ τὸν Λυκαβητιόν, ὄρον ἐκ τοῦ καναντικῶν τῆς Πνυκὸς ἔχουσα; γεώδης δ' ἦν πᾶσα καὶ πλὴν δλίγων ἐπίπεδος ἀνωθεν.

Καὶ ἐνῶ τόσα πολλὰ καὶ μὲ λεπτομερείας τόσας ἀναγράφει ὁ Πλάτων, εἰς τοὺς ἄλλους συγγραφεῖς τῆς κλασσικῆς ἀρχαιότητος, ἐλάχιστα βλέπομεν νὰ ἀναφέρεται ἡ Ἀτλαντὶς. Ὁ Πλάτων παρουσιάζει τὸν πάππον τοῦ Κριτίου λέγοντα, ὅτι ὁ Σόλων ἔγραψε στίχους διὰ τὴν Ἀτλαντίδα καὶ τὴν συγκρουσὶν τῆς μὲ τοὺς Ἀθηναίους, στίχους τοιούτους ὡστε «εἰ μὴ παρέργῳ τῇ ποιήσει κατεχρήσατο... καὶ μὴ διὰ τὰς στάσεις, ἀπὸ κακῶν τε ἄλλων ὅσα εὔρεν ἐνθάδε ἦκων, ἠναγκάσθη καταμελῆσαι, ... οὔτε Ἡσίοδος, οὔτε Ὀμηρος, οὔτε οὔδεις ποιητῆς εὐδοκιμώτερος ἐγένετο ἂν ποτε αὐτοῦ». (Τίμ. 21, C).

Ὁ Ἀριστοτέλης ἐν τούτοις δὲν ἐπίστευεν εἰς τὴν ὑπαρξιν τῆς Ἀτλαντίδος καὶ παλζων ἔλεγεν, ὅτι τὴν ἐδημιούργησεν αὐτὸς ὁ ὁποῖος καὶ τὴν κατεπόντισεν, (ὁ πλάσας αὐτὴν ἠφάνισεν.)

Ἄλλοι συγγραφεῖς, ὁ Στράβων ὁ Διόδωρος, ὁ Αἰλιανός, ὁ Πλίνιος, ἀναφέρουν παρεμπιπτόντως τὸν παρὰ Πλάτωνι μῦθον τῆς Ἀτλαντίδος χωρὶς τίποτε ἴδιον νὰ προσθέτουν. Ὁ Πλούταρχος εἰς τὸ ἔργον του «περὶ τοῦ ἐμφαινομένου

προσώπου τῷ κύκλῳ τῆς Σελήνης» υποστηρίζει ὅτι ἡ Ἄτλαντις ἦτο χώρα ὑπερβόρειος.

Εἰς τοὺς κατόπιν χρόνους καὶ κατὰ τὸν μεσαῖωνα, ἡ πίστις ἐπὶ τὴν ὑπαρξιν τῆς Ἄτλαντίδος ἦτο γενική. Ἱστορικοὶ καὶ γεωγράφοι, φουσιδίφαι καὶ ποιηταί, ἠσυχολήθησαν μὲ τὴν Ἄτλαντίδα, ἀπομακρυνόμενοι ὁμως τοῦ πλατωνικοῦ προτύπου μᾶλλον ἢ ἦττον. Ὁ ἰησουΐτης Kircher ἐδημοσίευσε καὶ χάρτην τῆς Ἄτλαντίδος εἰς τὸ κλασσικὸν καταστὰν ἔργον τοῦ Mundus Subterraneus. Καὶ ἐνῶ ὑπεστηρίθη ὅτι ἡ Ἄτλαντις ἐνέπνευσε τὴν πρὸς ἀνακάλυψιν τῆς Ἀμερικῆς ποντοπορείαν, λέγεται ὅτι ὁ Χριστόφορος Κολόμβος, ἀναπανόμενος εἰς τὰς Καναρίους νήσους, ἐτέρπετο μελετῶν τὰ σχετικὰ πρὸς τὴν Ἄτλαντίδα χωρία τοῦ Πλάτωνος. Ἐν τούτοις ὁ Σκανδιναυὸς Rudbeck, καθηγητῆς εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Οὐψάλας (1675) ἐταύτιζε τὴν Ἄτλαντίδα μὲ τὴν πατρίδα του. Ὁ Sylvain Bailly τὴν ἐτοποθέτει (1779) εἰς τὸν Β. πόλον. ὁ δὲ θεολόγος Raer ὑπεστήριξεν (1762), ὅτι δὲν εἶναι ἄλλη παρὰ ἡ Παλαιστίνη. Ὁ πολὺς Humboldt δὲν ἐπίστευεν ὅτι ὑπῆρξεν ἡ Ἄτλαντις· ὁ Bory de St Vincent μετὰ ἐπιτοπίους ἐρεῦνας, κατέληξεν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ἡ Ἄτλαντις συμπίπτει μὲ τὴν Σαχάραν· ἐνῶ ὁ Bertouix ὑποστηρίζει (Les Atlantes 1883) μὲ πολλὰς λεπτομερείας ἐπὶ τῆς μορφῆς τοῦ ἐδάφους στηριζομένας, ὅτι Ἄτλαντις εἶναι ἡ δυτικὴ πρὸς τὸν Ὠκεανὸν παραλία τοῦ Μαρόκου. Ἐπιχειρήματα εὐρίσκονται διὰ τὴν ὑποστήριξιν ὅλων τῶν γνωμῶν· ἐν ἐλλείψει ἀμέσων ἀποδεικτικῶν στοιχείων, ἡ φαντασία ἠμπορεῖ ἐλεύθερα νὰ κινηθῇ. Θὰ ἦτο μακρὸν καὶ διὰ τὸ περιορισμένον αὐτὸ ἄρθρον μὴ προσῆκον, ἂν ἐπεχείρουν νὰ ἔκταίῳ περισσότερον ὡς πρὸς τὸ κεφάλαιον τοῦτο. Ἄς ἀναφέρω οὐχ ἦττον, ὅτι εἰς βιβλίον νέον, ἐκδοθὲν πρὸ ἔτους ὑποστηρίζεται καὶ θεοσοφικῆ ἀποψις, καθ' ἣν οἱ κάτοικοι τῆς Ἄτλαντίδος ἦσαν ἄγγελοι ἐκπεσόντες καὶ καταστραφέντες ἀπὸ τὴν μαγείαν M. Manzi Le livre de l'Atlantide 1922). Ὁ δὲ καταναῶλος Jacinto Vardaguer ἔγραψε ὠδὴν ἐκτενῆ μετ' ὑψηλῆς ἐμπνεύσεως στίχους, ὥστε

κατὰ τὸν Abbe Moreux (L' Atlantide a-t-elle existé? 1924) εἶναι ὁ κατ' ἔξοχὴν ποιητὴς τῆς Ἀτλαντίδος (γαλλικὴ μετάφρασις A. Savine τοῦ 1887).

Μετὰ τὴν ἀνακάλυψιν τῆς Ἀμερικῆς καὶ ἰδίως ἀφοῦ ἔγιναν γνωστὰ τὰ πανάρχαια κολοσσιαῖα ἀρχιτεκτονικὰ ἔργα τοῦ Μεξικοῦ καὶ τοῦ Περού, μαρτυροῦντα πολιτισμὸν ἀκμαῖον καὶ ἐν πολλοῖς ἀνάλογον μὲ τὸν Αἰγυπτιακὸν (ἐρείπια τοῦ Uxmal, ἀνάκτορα τοῦ Cuzco) ἀνεξωπυρώθη τὸ περὶ Ἀτλαντίδος ἐνδιαφέρον. Καὶ ἐνῶ ἄλλοι ὡς προανέφερα ἐταύτισαν τὴν χώραν αὐτὴν μὲ τὴν Ἀμερικὴν, ἄλλοι ὑπεστήριξαν ὅτι ὑπῆρξεν ἡ νῆσος τοῦ Πλάτωνος καὶ ἔγενεν αὐτὴ ἡ κοιτίς τοῦ πολιτισμοῦ, ὅστις διεχύθη γύρω τῆς πρὸς ἀνατολὰς καὶ δυσμᾶς· δι' ὃ καὶ ὅμοια λείψανα βλέπομεν σήμερον εἰς ἀκρότατα σημεῖα τῆς ὑψηλίου, εἰς τὸ Μεξικὸν καὶ τὴν Αἴγυπτον. Ὁ συσχετισμὸς τῶν ἀρχαιολογικῶν εὐρημάτων εἰς τὰς χώρας ταύτας, ἀλλὰ καὶ γλωσσολογικαὶ συγγένειαι ὅπου ἀνευρίσκονται εἰς τοὺς παναρχαίους λαοὺς οἱ ὅποιοι τὰς κατέκτησαν κοινὰ παραδόσεις καὶ ὅμοια λαογραφικὰ στοιχεῖα ἐνισχύουν τὰς ὡς ἄνω ἐκδοχὰς. Καὶ δύσκολος δὲν εἶναι ἐν ἑλλείψει συγκεκριμένων ἀποδεικτικῶν στοιχείων, ἡ ὑποστήριξις τοιοῦτων ἀντιλήψεων. Ὅπως εἶπα δὲ προηγουμένως, ἀτελεύτητος σειρὰ δημοσιευμάτων σχετικῶν ἔχει ἰδῆ τὸ φῶς· τὸ Smithsonian Institute ἔχει 50.000 τόμους τοιοῦτου περιεχομένου (R. Devigne L. Atlantide sixieme partie du monde 1924).

Ἄλλ' ἡ Ἀτλαντίς δὲν ἐνδιαφέρει τοὺς ἱστορικοὺς μόνον, τὸν λόγον ἔχουν περὶ αὐτῆς καὶ οἱ γεωλόγοι· παρουσιάζονται δὲ καὶ αὐτοὶ ὅπως καὶ οἱ ἱστορικοὶ, εἰς δύο ἀντίθετα στρατόπεδα διηρημένοι, οἱ μὲν δεχόμενοι, οἱ δὲ ἀρνούμενοι τὴν ὑπαρξίν τῆς. Οἱ τελευταῖοι νομίζουσιν, ὅτι τὸν περὶ Ἀτλαντίδος μῦθον ἐδημιούργησεν ὁ Πλάτων, διὰ τὰ δῶσθαι μίαν αἰσθητὴν βάσιν εἰς τὰς περὶ πολιτείας θεωρίας, του· δι' ὃ καὶ ὁ Martin τὴν παρομοιάζει μὲ τὴν οὐτοπίαν τοῦ Θ. Μώρου. Παραβλέπουν ἐν τούτοις οἱ ταῦτα λέγοντες, ὅτι ὁ Πλάτων παρεμβάλλει γενικὰς περὶ γεωλογικῶν ἀνατροπῶν

πληροφρορίας, περι κατακλυσμῶν, περι τῆς Ἀττικῆς, ἀσχέτους ὅλως πρὸς τὴν ὑπαρξιν τῆς ἀμφισβητουμένης νήσου.

Ὅτι συνέβησαν ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς μεταβολαὶ κατὰ τὸ μακρὸν παρελθόν της, εἶναι δόγμα διὰ τὴν γεωλογίαν· καὶ δὲν εἶναι μὲν πλέον δεκτοὶ οἱ παλαιοὶ ἀπότομοι κατακλυσμοὶ τοῦ Κυβιέρου, ἀλλὰ μᾶλλον ἠρέμους καὶ ἐπὶ μακρὸν χρόνον ἐνεργουμένας μεταβολὰς στέργει ἡ σημερινὴ ἐπιστημονικὴ ἀντίληψις. Ἐν τούτοις εἶναι δυνατόν τοιαύτη νὰ ὑπῆρξεν ἡ καταστροφή τῆς Ἀτλαντίδος, ἔστω καὶ ἂν λέγεται εἰς τὸν Τίμαιον, ὅτι ὁ καταποντισμὸς της συνέβη «μῖα ἡμέρας καὶ νυκτὸς χαλεπῆς ἐπελθούσης».

Ὡς πρὸς τὰς διαστάσεις τῆς Ἀτλαντίδος, τὴν ὁποίαν ὁ Πλάτων παρουσιάζει μεγαλειτέραν τῆς Ἀσίας σὺν τῇ Ἀφρικῇ (Λιβύῃ), δεόν νὰ ἔχωμεν ὑπ' ὄψει, ὅτι ἡ ἀκριβὴς ἔκτασις τῶν δύο τούτων ἡπείρων, δὲν ἦτο γνωστὴ κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους. Δὲν πρέπει συνεπῶς νὰ ζητοῦμεν τὴν ἀκριβῆ ἐφαρμογὴν τοῦ πλατωνικοῦ χωρίου, ὁπότε δὲν θὰ εὐρίσκομεν ὑπάρχοντα τὸν χῶρον, τὸν ἀναγκαῖον διὰ τὴν τοποθεσίαν τῆς Ἀτλαντίδος μεταξὺ Εὐρώπης καὶ Ἀφρικῆς ἀφ' ἑνὸς καὶ τῆς Ἀμερικῆς ἀφ' ἑτέρου.

Ἄλλ' ἂν τόση δὲν ἦτο ἡ ἔκτασις τῆς Ἀτλαντίδος, πρέπει μῆπως νὰ δεχθῶμεν τὰς διαστάσεις της ἀσυγκρίτως μικροτέρας καὶ νὰ τὴν περιορίσωμεν εἰς τὸ μεταξὺ Ἀζόρων καὶ Καναρίων νήσον διάστημα ὅπως πολλοὶ ἰσχυρίζονται; Ὁ καταποντισμὸς καὶ μῖα τόσης ξηρᾶς εἶναι σημαντικὸς, ὥστε νὰ ἀναφέρεται μὲ φρίκην καὶ μετὰ πολλὰς χιλιάδας ἐτῶν! Πάντως εἶναι πολὺ μικροτέρας σπουδαιότητος παρ' ὅσον τὸν θέλει ὁ Πλάτων, παρ' ὅσον θὰ ἀπητεῖτο διὰ νὰ ἐξηγηθῇ ἡ κοσμοκρατορία τῶν κατοίκων της, μέχρι τῶν ἐσωτάτων της Μεσογείου!

Ἀπομακρύνεται ἐπίσης ἀπολύτως τῆς πλατωνικῆς περιγραφῆς ἡ συνταύτισις τῆς Ἀτλαντίδος μὲ τὴν Ἀμερικὴν ἐνῶ αἱ ὀλονὲν ἔδαφοι κατακτῶσαι ἰδέαι τοῦ γερμανοῦ γεωφυσικοῦ Alfred Wegener, περὶ μετακινήσεως τῶν ἡπείρων, καθιστοῦν ἀδύνατον τὴν ὑπαρξιν μεγάλης ξηρᾶς μεταξὺ τοῦ παλαιοῦ καὶ τοῦ νέου κόσμου.

Καὶ ὁ χρόνος εἰς τὸν ὁποῖον ἀναφέρεται ἡ καταστροφή τῆς Ἀτλαντίδος φαίνεται πολὺ μικρὸς ἀπὸ γεωλογικῆς ἀπόψεως, ἐνῶ εἶναι πολὺ μεγάλος διὰ τὴν ἱστορίαν καὶ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ πολιτισμοῦ, ἔστω καὶ διὰ σήμερον ὅπου εἰσῆλθον πλέον εἰς τὸ ἱστορικὸν πλαίσιον τὰ γεγονότα, τὰ ὁποῖα μέχρι πρὸ ὀλίγου συνεχέοντο μὲ τοὺς μύθους καὶ ἀναγνωρίζομεν ἀπολύτως πραγματικὴν τὴν ἐποχὴν τοῦ Ἀγαμέμνονος καὶ τοῦ Μίνως.

Πρὸς λύσιν τῶν πολλῶν σχετικῶν ἀποριῶν, δὲν μᾶς παρέχει ἀτυχῶς ἀσφαλῆ δεδομένα ἢ ἄμεσος παρατήρησις. Ὁ βυθὸς τοῦ Ἀτλαντικοῦ δὲν παρουσιάζει λείψανα τῆς καταβυθισθεῖσης ἡπείρου ὅπως θὰ ἔπρεπε, προκειμένου περὶ καταποντισμοῦ νεωτάτης γεωλογικῆς ἡλικίας. Ἀπὸ τὰς Ἡρακλείους Στήλας πρὸς τὴν Κεντρικὴν Ἀμερικὴν ὁ Ἀτλαντικὸς κατέρχεται εἰς βάθη 5000 μέτρων καὶ πλέον μὲ μορφὴν μᾶλλον ὀμαλήν.

Ἐπὶ τούτοις γεγονόσιν ὑψίστης σημασίας, τὸ ὁποῖον συνηγορεῖ ὑπὲρ τῆς καθιζήσεως τοῦ πυθμένου τοῦ Ὠκεανοῦ τούτου. Ἐπισκευαζομένου τὸ 1898 ὑποβρυχίου τηλεγραφικοῦ καλωδίου, ἀνευρέθη βορείως ἀπὸ τὰς Ἀζόρας νήσους (47° 0' πλάτους καὶ 29° 40' μήκους Παρισίων) καὶ ἀπὸ βάθος 3100 μέτρων τεμάχιον λάβας ὑφῆς ὑαλώδους, τὸ ὁποῖον εὗρσκεται ἔκτοτε εἰς τὰς συλλογὰς τῆς ἐν Παρισίοις Μεταλλευτικῆς Σχολῆς. Ἀλλὰ τοιαύτην ὑφὴν λαμβάνει ἡ λάβα μόνον ὅταν ἐκχύνεται ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς καὶ στερεοποιεῖται ἀποτόμως, ὅχι δὲ εἰς βάθη μεγάλα ἔστω καὶ ὑπὸ τὸ ὕδωρ, ὁπότε λαμβάνει τὴν μορφὴν τὴν κρυσταλλικὴν. Ἀγόμεθα οὕτω νὰ πιστεύσωμεν, ὅτι ὁ βυθὸς ἀπὸ τὸν ὁποῖον τὸ τεμάχιον αὐτὸ ἀπεσπάσθη, εὗρισκετο ἄλλοτε ὑπεράνω τῆς ἐπιφανείας τοῦ Ἀτλαντικοῦ. Τὸ γεγονὸς δὲ αὐτὸ καὶ μόνον, εἶναι ἱκανὸν νὰ μᾶς πείσῃ, ὅτι ὑπῆρξεν ἡ Ἀτλαντίς, λέγει ὁ πολὺς γάλλος γεωλόγος Pierre Termier (Bull. de l'Institut Océanographique Ἰαν. 1913).

Ἐπὶ τούτοις ἡ σπουδὴ τοῦ θαλασσίου κόσμου τοῦ Ἀτλαντικοῦ, τῶν μαλακίων καὶ ἄλλων, κατὰ τὰς παρωχημένας γεωλογικὰς περιόδους, μᾶς φέρει εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ δεχθῶ-

μεν, ὅτι ὑπῆρξε κατὰ τὸ παρελθὸν ξηρὰ διακόπτουσα τὴν συγκοινωνίαν τοῦ βορείου καὶ νοτίου τμήματος τοῦ ὠκεανοῦ τούτου· ὅτι ἀκόμη ἡ ξηρὰ αὕτη διεσπασθῆ καὶ ἐπέτρεψε τὴν βαθμιαίαν διείσδυσιν τῶν ζωϊκῶν εἰδῶν, τῶν μὲν πρὸς τὰ δέ. Πρέπει νὰ πιστεύσωμεν, ὅτι ἡ χέρσος αὕτη ἦτο ἡ Ἐπιπλάτων; Ἄλλ' ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἡ καταβύθισις της πρέπει νὰ εἶναι πολὺ παλαιότερα παρ' ὅσον λέγει ὁ Πλάτων, παρ' ὅσον θὰ ἦτο δυνατόν νὰ διατηρηθῆ ἡ ἀνάμνησις της ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον, ὅπως φέρεται εἰς τὸν Τίμαιον.

Οὕτω λοιπὸν ἐνῶ ὑπάρχουν ἐπιχειρήματα συνηγοροῦντα ὑπὲρ τῆς πραγματικότητος τῆς Ἐπιπλάτωνος, δὲν λείπουν ἄλλα τὰ ὁποῖα τὴν ἀποκλείουν· καὶ διὰ τοῦτο αἱ γνώμαι τῶν γεωλόγων διίστανται κατὰ τρόπον ὄχι βέβαια ἐποικοδομητικὸν διὰ τὸ κῦρος τῆς ἐπιστήμης ἐνώπιον τοῦ πολλοῦ κοινου, ἀνάλογα ἐν τούτοις μὲ ὅ,τι παρουσιάζουν οἱ ἱστορικοί, ἐκ τῶν ὁποίων μερικοὶ ἀρνοῦνται ὄχι μόνον τοῦ Ὀμήρου, ἀλλὰ καὶ τοῦ Βάκωνος καὶ τοῦ Σαίξπηρ τὴν ὑπαρξιν!

Μεταξὺ τῶν γεωλόγων οἱ ὁποῖοι ὑποστηρίζουν τὴν ὑπαρξιν τῆς Ἐπιπλάτωνος, ἐξαιρετικὴν θέσιν κατέχει ὁ σεβαστὸς φίλος κ. Φωκίων Νέγρης, ὁ ὁποῖος ἀπὸ ἐτῶν, συνδυάζων καὶ ἰδίας παρατηρήσεις, εὕρισκει πλήρη τὴν ἀντιστοιχίαν τῶν λόγων τοῦ Πλάτωνος πρὸς τὰ πράγματα. Ἐπανειλημμένα δημοσιεύματά του καὶ ἀνακοινώσεις εἰς τοὺς ἐν τῇ ξένη ἐπιστημονικὸν κύκλους, φέρουν τὸ ὄνομα τοῦ Ἑλληνος σοφοῦ εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν τῶν ἐρευνητῶν τῆς Ἐπιπλάτωνος. Δὲν εἶναι δυνατόν νὰ κάμω ἐδῶ τὴν παράταξιν τῶν ἐπιχειρημάτων τοῦ κ. Φ. Νέγρη, ὁ ὁποῖος ἄλλως τε συσχετίζει δεξιότατα τὴν ἐξαφάνισιν τῆς Ἐπιπλάτωνος πρὸς φαινόμενον γεωλογικὸν ὅπου μένει ἀκόμη ἀνεξήγητον, ἐννοῶ τὴν περίοδον τῶν παγετῶνων, ὅπου ἐκάλυπτον τὴν γῆν πρὸ χρόνου ὄχι μακροῦ· καὶ ἀρκοῦμαι νὰ παραπέμψω τοὺς ἐνδιαφερομένους εἰς τὴν πρὸ τοῦ ἐν Ἀθήναις Διεθνοῦς Ἀρχαιολογικοῦ Συνεδρίου τοῦ 1905 ὁμιλίαν του, δημοσι-

ευμένην εἰς τὰ Πρακτικά τοῦ Συνεδρίου τούτου, ὡς καὶ εἰς ἄρθρον του τελευταῖον εἰς τὴν Revue Scientifique τὸν 7βρίου 1922. Ἄλλ' ἐπιθυμῶ νὰ ἐξάρω τὴν ἀρμονικὴν σύνδεσιν ὅπου ἐπιτυγχάνει ὁ κ. Φ. Νέγρης μεταξὺ τῶν δεδομένων τῆς σημερινῆς γεωλογίας καὶ τῶν ἀλληγοριῶν τῆς Ἑλληνικῆς μυθολογίας, πιστεύων ὅτι ἔζησεν ὁ ἄνθρωπος τὴν ἐποχὴν τῶν μεγάλων ἀνατροπῶν, τῶν ὁποίων μακρονήν ἀπήχησιν ἀποτελοῦν αἱ ποιητικαὶ Ἑλληνικαὶ παραδόσεις τῆς Τιτανομαχίας καὶ τοῦ Φαέθοντος.

Ι. Π. ΔΟΑΝΙΑΔΗΣ

Καθηγητὴς ἐν τῷ Πολυτεχνεῖῳ

